

วารสารพุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Journal of Buddhist Studies Chulalongkorn University

ISSN 0858-8325 ๑ ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗

บทบรรณาธิการ

สวดพระปาฏิโมกข์ ๑๕๐ ข้อพอจริงหรือ

พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์หลักของพระพุทธศาสนา ที่รวมคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ การจะเรียนรู้และเข้าใจ คำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและลึกซึ้งจึง จำเป็นต้องศึกษาพระไตรปิฎกหรือต้องยึดหลักฐานใน พระไตรปิฎกเป็นหลักในการตัดสินใจว่าอะไรคือคำสอนหรือ พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงสอนและทรงบัญญัติไว้ การที่พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตถิผโล เจ้าอาวาสวัดนาป่าพง พยายามให้หลักฐานในพระไตรปิฎกเป็นแนวทางในการศึกษา และปฏิบัติจึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยว แก่การตีความคำสอนในพระไตรปิฎกโดยเฉพาะกรณี การตีความว่าสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ของพระภิกษุมี เพียง ๑๕๐ ข้อนั้นมีสาเหตุหลายอย่างและมีข้อควรสังเกต ที่ผู้ศึกษาพระไตรปิฎกและพุทธศาสนิกชนควรพิจารณา ดังที่ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ ได้เสนอไว้ดังนี้

๑. สาเหตุประการแรกที่ทำให้เกิดการเชื่อว่า สิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ (“พระปาฏิโมกข์” คือคัมภีร์ที่ ประมวลสิกขาบทหรือบัญญัติหลักของพระภิกษุที่เรียก ว่า “อาทิพรหมจริยกาสิกขา” ซึ่งต้องสวดในที่ประชุมสงฆ์ ในวันอุโบสถทุกทั้งเดือน เรียกชื่อเต็มว่า “ภิกขุปาฏิโมกข์” ซึ่งอยู่ในพระวินัยปิฎกเล่มที่ ๑ และ ๒ (พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ และ ๒) ส่วนของพระภิกษุณีเรียกว่า “ภิกขุณีปาฏิโมกข์”) ที่ว่าสิกขาบทมีเพียง ๑๕๐ ข้อคือข้อความในพระไตรปิฎก ฉบับแปลเป็นไทยที่พระอาจารย์คึกฤทธิ์ใช้ในการศึกษานั้น มีความผิดพลาด กล่าวคือข้อความในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต ของพระไตรปิฎกฉบับแปลเป็นไทยที่มีข้อความ ว่า พระภิกษุวัชชีบุตรรูปหนึ่งกราบทูลพระพุทธเจ้าว่าไม่สามารถศึกษาสิกขาบท ๑๕๐ ข้อ ถ้วน ที่มีการสวดกัน ทุกทั้งเดือนนั้น (พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาแปลว่า “ถ้วน”

เช่นกัน แต่มีคำอธิบายตามนัยของอรรถกถาไว้ในเชิงอรรถ (อัง.ติก. ๒๐/๘๕/๓๑๐-๓๑๑)) มีปัญหาการแปลคำว่า “ถ้วน” ผิด เพราะคำว่า “ถ้วน” นี้เป็นคำแปลของคำใน ภาษาบาลีว่า “สาธิก” (แยกศัพท์จากคำว่า “สาธิกมิต” ใน พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีเป็น “สาธิก” กับ “อิท”) ซึ่ง ที่ถูกควรแปลว่า “พร้อมทั้งที่เกิน” หรือที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) แปลว่า “ทั้งยังมีเกินขึ้นไปอีก” (พระพรหม คุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ๒๕๕๔: ๒๐) ซึ่งเมื่อรวมกับคำว่า “สิกขาบท ๑๕๐ ข้อ” อาจแปลง่ายๆ ว่า “สิกขาบทเกิน กว่า ๑๕๐ ข้อ” หรือ “สิกขาบท ๑๕๐ กว่าข้อ” (พระมหา ดร.สมลักษณ์ คนธสาโร, ๒๕๕๗: ๘) ก็ได้ เพราะคำว่า “สาธิก” มาจากคำว่า “สห” ที่แปลว่า “กับ” (สมเด็จพระ มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ๒๕๔๑: ๑๐๔) หรือ “พร้อมกัน” “พร้อมทั้ง” ก็ได้ และคำว่า “อิท” ที่แปลว่า “ยิ่ง” “ใหญ่” “เกิน” “มาก” “เหลือเพื่อ” (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), ๒๕๕๐: ๒๔) ซึ่ง ในกรณีนี้ควรแปลว่า “ที่เกิน” หรือ “ที่ยิ่งไปกว่านั้น” ผู้ ต้องการรายละเอียดสามารถหาอ่านได้ในหนังสือเรื่อง “พระไตรปิฎกอยู่นี่ : อยู่ที่ไหนกันไม่ประมาทในการศึกษา” ของพระพรหมคุณาภรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ๒๕๕๔: ๑๕-๒๐) ซึ่งตอบปัญหาไว้ก่อนจะมีข้อเสนอของ พระอาจารย์คึกฤทธิ์แล้ว

๒. สาเหตุประการต่อมาคือการยึดถือข้อความ ในพระไตรปิฎกฉบับแปลเป็นไทยที่แปลผัดนั้นโดยไม่ได้ สอบทานกับข้อความในพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและ คำอธิบายในอรรถกถา เพราะหากมีการสอบทานกับหลักฐาน ในพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีจะพบว่า คำว่า “สาธิก” ไม่ได้มีความหมายว่า “ถ้วน” หรือ “ครบ” หรือ “เต็ม บริบูรณ์” (คำในภาษาบาลีที่อาจแปลว่า “ถ้วน” ได้น่า จะเป็นคำว่า “สุทธิก” (ถ้วน) “สมตติ” (ทั้งหมด) “อนุณ” (ไม่หย่อน, ไม่พร่อง) หรือ “ปริบูรณ์” (เต็มบริบูรณ์)

มากกว่า) ซึ่งหากไม่รู้ภาษาบาลี ก็อาจให้ผู้รู้ภาษาบาลีช่วย ตรวจสอบได้ และถ้าสอบทานกับคำอธิบายในอรรถกถา ก็ จะพบว่าอรรถกถาได้อธิบายว่า ในขณะที่พระพุทธเจ้าตรัส ข้อความนี้ สิกขาบทมีเพียง ๑๕๐ ข้อ (อัง.ติก.อ. ๒/๒๔๐) ซึ่งแสดงว่าหลังจากนั้นมีการบัญญัติเพิ่มอีก สิกขาบท จึงมีมากกว่า ๑๕๐ ข้อ การศึกษาพระไตรปิฎกต้องยึด พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีเป็นหลัก ไม่ใช่ฉบับแปลเป็น ภาษาไทย เพราะฉบับแปลเป็นภาษาไทยอาจแปลผิดได้ ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์กล่าวไว้ว่า “พระไตรปิฎกฉบับ แปลภาษาไทยนั้น ถือว่าเป็นเพียงเครื่องมือ หรือเป็นเครื่อง ประกอบที่ช่วยในการศึกษา ไม่ใช่หลักฐานที่ถือเป็นยุติ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ๒๕๕๔: ๕)

นอกจากนั้น อรรถกถาก็เป็นเครื่องมือสำคัญที่ ช่วยในการศึกษาพระไตรปิฎกเพราะเชื่อกันว่าเนื้อหาส่วน หนึ่งเป็นคำอธิบายของพระพุทธเจ้าและพระสาวกในครั้ง พุทธกาลที่ไม่ได้บันทึกไว้ในพระไตรปิฎกแต่สืบทอดในอรรถกถา (พระมหา ดร.สมลักษณ์ คนธสาโร, ๒๕๕๗: ๒๔-๒๕) และ ส่วนที่เพิ่มมาภายหลังก็เป็นคำอธิบายของผู้เขียนที่เป็น นักปราชญ์ผู้รู้พระธรรมวินัย และการแปลพระไตรปิฎก เป็นภาษาไทยก็อาศัยคำอธิบายของอรรถกถานั้นเองเป็น เครื่องมือช่วยแปล กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือเนื้อหาส่วนหนึ่ง ในพระไตรปิฎกฉบับแปลเป็นภาษาไทยโดยเฉพาะส่วนที่ ยากเป็นเนื้อหาที่มาจากคำอธิบายของอรรถกถาเนื่องจาก เนื้อหาบางตอนในพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีมีความซับซ้อน ยากต่อการทำความเข้าใจซึ่งหากไม่มีอรรถกถาช่วยอธิบาย ขยายความก็อาจแปลไม่ได้ คำอธิบายของอรรถกถาจึง ควรนำมาพิจารณาร่วมด้วย การละทิ้งอรรถกถาไม่นำมา พิจารณาจึงเป็นการไม่สมควรหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นไป ไม่ได้ที่จะบอกว่าไม่ยอมรับอรรถกถาหรืออรรถกถาไม่น่า เชื่อถือเพราะมีเนื้อหาของอรรถกถาแฝงอยู่ในพระไตรปิฎก ฉบับแปลเป็นไทยอยู่แล้ว การไม่ยอมรับอรรถกถาจึงเป็น

การขัดแย้งตัวเองเพราะเป็นการไม่ยอมรับบรรทัดฐานแต่ยอมรับพระไตรปิฎกฉบับแปลเป็นภาษาไทยที่มีเนื้อหาของบรรทัดฐานแฝงอยู่จำนวนมาก

๓. สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือวิธีคิดหรือการใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ข้อความหรือความจริงเรื่องสิกขาบท ๑๕๐ ข้อนี้ เพราะจากความเห็นหรือความเชื่อดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า วิธีคิดหรือการใช้เหตุผลเพื่อสรุปว่าสิกขาบทมีเพียง ๑๕๐ ข้อนี้มีข้อบกพร่องหรืออ่อนด้วยเหตุผล เนื่องจากมีความขัดแย้งระหว่างข้อความในพระสูตรดังกล่าวกับสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ของพระวินัยปิฎกที่มี ๒๒๗ ข้อ และหลักฐานในคัมภีร์ปรัวารของพระวินัยปิฎกที่ปรากฏข้อความว่า สิกขาบทของภิกษุมี ๒๒๐ ข้อที่สวดในวันอุโบสถทุกกึ่งเดือน (โดยไม่รวมอธิกธรรมาสนะ ๗ เพราะเมื่อว่าตามลักษณะที่แท้จริงของบทบัญญัติเรื่องนี้อธิกธรรมาสนะ ๗ ไม่ใช่สิกขาบทแต่เป็นวิธีระงับอธิกธรรมาสนะ แต่ได้นำมาสวดในภิกขุปาฏิโมกข์ด้วยถา (พระมหา ดร.สมลักษณะ คนธสาโร, ๒๕๕๗: ๑๓-๑๔)) (วิ.ปรัวาร. ๘/๓๓๘/๕๑๒-๕๑๓) ซึ่งการจะตัดสินหรือสรุปว่าข้อความในพระสูตรถูกต้องและหลักฐานในพระวินัยปิฎกผิดนั้นต้องมีหลักฐานบางอย่างมาสนับสนุน แต่ไม่ปรากฏว่ามีการให้หลักฐานใดๆ ในการตัดสินหรือการสรุปดังกล่าว การยืนยันความเชื่อว่าสิกขาบทมี ๑๕๐ ข้อจึงดูเหมือนใช้หลักฐานในพระสูตรอย่างเดียวโดยไม่ได้นำวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งระหว่างหลักฐานในพระสูตรกับหลักฐานในพระวินัยปิฎกเลย

นอกจากนั้น ยังมีปัญหาในเรื่องการใช้เหตุผลอีกประการหนึ่ง นั่นคือ หากเชื่อว่าสิกขาบทมีเพียง ๑๕๐ ข้อแล้วจะรู้ได้อย่างไรว่า สิกขาบท ๑๕๐ ข้อนั้นคือสิกขาบทอะไรบ้าง จะตัดสินสิกขาบทอะไรทั้ง เพราะไม่มีหลักฐานที่จะยืนยันว่าสิกขาบทใดอยู่นอกพระปาฏิโมกข์หรือไม่ใช่พุทธบัญญัติเนื่องจากตามหลักฐานในพระวินัยปิฎกสิกขาบท ๒๒๗ ข้อ ล้วนอยู่ในพระปาฏิโมกข์และพระพุทธรเจ้าทรงบัญญัติเองทั้งสิ้น ซึ่งหากใช้วิธีดูจำนวนตัวเลขเพื่อตัดสิน

สิกขาบท ๒๒๗ ข้อให้เหลือ ๑๕๐ ข้อ คือตัดออก ๗๗ ข้อ โดยดูว่าสิกขาบทใดมีจำนวนที่รวมแล้วได้ ๗๗ ข้อ ซึ่งเมื่อดูจำนวนของสิกขาบทต่างๆ อาจได้สิกขาบทจำนวนดังกล่าว เพราะเสขยัตถิ ๗๕ ข้อ และอนินยติ ๒ ข้อ รวมแล้วได้ ๗๗ ข้อพอดี ก็เป็นวิธีที่อ่อนด้วยเหตุผลเพราะไม่มีหลักฐานยืนยันว่าสิกขาบทเหล่านั้นอยู่นอกพระปาฏิโมกข์ และการที่จำนวนข้อพอดีกับจำนวนที่ต้องการตัดก็ไม่ใช่ว่าหลักฐานที่แสดงว่าสิกขาบทเหล่านั้นอยู่นอกพระปาฏิโมกข์ จำนวนที่ตรงกันอาจเป็นความบังเอิญโดยไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้เลยก็ได้ ยิ่งไปกว่านั้น ข้อมูลที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถากลับแสดงให้เห็นว่า เสขยัตถิ ๗๕ ข้อนั้นเป็นบัญญัติที่เกิดขึ้นก่อนปาราชิก ๔ และสังฆาติเสส ๑๓ ที่เป็นอาบัติมีโทษหนัก ซึ่งพระพุทธรเจ้ายังไม่ได้ทรงบัญญัติในช่วง ๒๐ พรรษาแรก (พระมหา ดร.สมลักษณะ คนธสาโร, ๒๕๕๗: ๑๖-๒๕) ซึ่งแสดงว่า เสขยัตถิ ๗๕ ข้อน่าจะรวมอยู่ในสิกขาบท ๑๕๐ กว่าข้อนั้นด้วย

๔. จากปัญหาที่เกิดขึ้น มีข้อควรสังเกตประการหนึ่งคือแนวทางการปฏิบัติสำหรับกรณีข้อปฏิบัติทางศาสนาที่ขัดแย้งกันซึ่งตามปกติผู้รู้จะสนับสนุนให้เลือกข้างที่เคร่งครัดกว่าไว้ก่อนเพราะเป็นวิธีที่ปลอดภัยกว่า ดังจะเห็นได้จากกรณีการถอนสิกขาบทเล็กน้อยที่พระพุทธรเจ้าทรงอนุญาตให้ทำได้แต่เนื่องจากไม่ชัดเจนว่าสิกขาบทเล็กน้อยคือสิกขาบทอะไร พระเถระผู้ทำปฐมสังคายนาจึงเลือกที่จะไม่ถอนสิกขาบทใดๆ ซึ่งเป็นการถือเคร่งครัดไว้ก่อนหรือเป็นการเลือกวิธีการที่ปลอดภัยกว่าและเป็นการป้องกันคำครหาถึงเหตุผลที่พระมหาเถระสงฆ์ให้ไว้ในกรณีไม่ถอนสิกขาบทใดๆ ซึ่งสรุปใจความสำคัญได้ว่า ถ้าจะถอนสิกขาบทเล็กน้อย ก็จะมีผู้กล่าวว่าพอพระพุทธรเจ้าปรินิพพานไม่ทันไร พวกภิกษุก็ไม่ศึกษาสิกขาบทกันแล้ว (วิ.จุลวรรค ๗/๔๔๒/๓๘๓) แต่ในกรณีปัญหาสิกขาบทมี ๑๕๐ ข้อหรือ ๒๒๗ ข้อนี้ กลับเลือกที่จะยอมรับสิกขาบท ๑๕๐ ข้อ ซึ่งไม่ใช่การถือข้างเคร่งครัดอย่างในคราวปฐม

สังคายนาก็กล่าวมา ซึ่งเป็นการเลือกที่มีความเสี่ยงมากกว่า หรือมีความปลอดภัยน้อยกว่าเพราะหากการเลือกนี้ผิด ผู้เลือกก็จะมีคามผิดหรือเป็นอาบัติที่ไม่ได้สวดสิกขาบทให้ครบทั้ง ๒๒๗ ข้อ แต่ในทางกลับกันหากเลือกที่จะยอมรับสิกขาบท ๒๒๗ ข้อ หากการเลือกนี้ผิด ผู้เลือกจะไม่มีคามผิดเพราะสวดสิกขาบทเกินกว่าที่กำหนดเนื่องจากได้สวดครบตามพุทธบัญญัติแล้ว ดังนั้น การสวดเกินหรือถือข้างมากไว้ก่อนจึงน่าจะดีกว่า ปลอดภัยกว่าการสวดขาดหรือถือข้างน้อยไว้ก่อน

อนึ่ง การถือว่าสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์มีเพียง ๑๕๐ ข้อ นอกจากทำให้การสวดปาฏิโมกข์ในวันอุโบสถทุกกึ่งเดือนจะเหลือเพียงการสวดสิกขาบทเพียง ๑๕๐ ข้อแล้วยังอาจส่งผลให้พระภิกษุเข้าใจว่าตนเองควรถือสิกขาบทเพียงเท่านั้นหรือให้ความสำคัญแก่สิกขาบทที่ถูกตัดออกไปจากพระปาฏิโมกข์น้อยลงทำให้การปฏิบัติย่อหย่อนลงได้ แม้พระอาจารย์คึกฤทธิ์จะชี้แจงว่ายังถือสิกขาบท ๒๒๗ ข้ออยู่ก็ตาม เพราะสิกขาบทที่ไม่ได้อยู่ในพระปาฏิโมกข์เป็นสิกขาบทเล็กน้อยที่เรียกว่า “อภิสมาจาร” ซึ่งเป็นเพียงขนบธรรมเนียมเพื่อความประพฤติดีงามยิ่งขึ้นของพระภิกษุเท่านั้น

ปัญหาการศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกครั้งนี้จึงถือว่าเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับชาวพุทธที่จะต้องมึวิธีการที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมสำหรับการศึกษาและปฏิบัติตามคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะการศึกษาและปฏิบัติที่ผิดพลาดจะทำให้เกิดสัทธิธรรมปฏิรูป เกิดการบิดเบือนและเข้าใจพระธรรมวินัยผิด ซึ่งนำไปสู่ความเสียหายทั้งแก่พุทธบริษัทและพระพุทธศาสนาในภาพรวม อีกทั้งผู้ศึกษาและปฏิบัติผิดพลาดนั้นก็ได้รับผลเสียจากความผิดพลาดครั้งนี้ดังคำสอนใน อลคัฏฐปุมสูตร ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าการศึกษาธรรมอย่างขาดปัญญาจะให้โทษและทุกข์สิ้น

กาลนาน เหมือนคนจับงูพิษไม่ดีจะถูกงูพิษกัดตายหรือได้รับทุกข์ปางตาย (ม.ม. ๑๒/๒๓๘/๒๕๒-๒๕๓)

คำตอบข้างต้นนั้นเป็นคำตอบที่ ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ ได้เสนอเพื่อไขข้อข้องใจของพุทธศาสนิกชนในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีเรื่องที่ควรนำมาพิจารณาคือ ศีลหรือสิกขาบทหรือวินัยนั้นเป็นเรื่องที่พระพุทธร่องค์ทรงบัญญัติขึ้นเพื่อประโยชน์ทั้งของสงฆ์และของคฤหัสถ์มีรายละเอียดในพระวินัย ดังนี้

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลายโดยอาศัยอำนาจประโยชน์

๒ ประการ คือ

๑. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๒ ประการนี้

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๒ ประการ คือ

๑. เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก
๒. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๒ ประการนี้

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๒ ประการ คือ

๑. เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน

๒. เพื่อกำจัดอาสวะอันจะบังเกิดใน
อนาคต

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๒ ประการนี้

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๒ ประการ คือ

๑. เพื่อปิดกั้นเวรทั้งหลายอันจะ
บังเกิดในปัจจุบัน

๒. เพื่อกำจัดเวรทั้งหลายอันจะ
บังเกิดในอนาคต

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๒ ประการนี้

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๒ ประการ คือ

๑. เพื่อปิดกั้นโทษทั้งหลายอันจะ
บังเกิดในปัจจุบัน

๒. เพื่อกำจัดโทษทั้งหลายอันจะ
บังเกิดในอนาคต

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๒ ประการนี้

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๒ ประการ คือ

๑. เพื่อปิดกั้นภัยทั้งหลายอันจะ
บังเกิดในปัจจุบัน

๒. เพื่อกำจัดภัยทั้งหลายอันจะ
บังเกิดในอนาคต

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๒ ประการนี้

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๒ ประการ คือ

๑. เพื่อปิดกั้นอกุศลธรรมทั้งหลาย
อันจะบังเกิดในปัจจุบัน

๒. เพื่อกำจัดอกุศลธรรมทั้งหลาย
อันจะบังเกิดในอนาคต

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๒ ประการนี้

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๒ ประการ คือ

๑. เพื่ออนุเคราะห์คฤหัสถ์ทั้งหลาย

๒. เพื่อทำลายการแบ่งเป็นพรรค
เป็นพวกของภิกษุผู้มีความปรารถนาเลว
ทรามทั้งหลาย

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวก อาศัยอำนาจประโยชน์ ๒ ประการนี้

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๒ ประการ คือ

๑. เพื่อความเลื่อมใสของเหล่าชนที่
ยังไม่เลื่อมใส

๒. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของ
เหล่าชนที่เลื่อมใสแล้ว

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๒ ประการนี้

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวก อาศัยอำนาจประโยชน์ ๒ ประการ
คือ

๑. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๒. เพื่อเอื้อเพื่อพระวินัย

พระตถาคตทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
สาวกทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๒ ประการนี้

(วิ. ปริวาร ๘/๔๘๘/๗๑๐-๗๑๓)

ดูเพิ่มเติมใน วิ. ปริวาร ๘/๓๓๔/๕๐๒-๕๐๔

พระวินัยบัญญัติขึ้นโดยความจำเป็นเนื่องจาก
พระสงฆ์ประพฤติน่าเลื่อมใสไม่มาก และการบัญญัตินี้จักมีต่อไปใน
อนาคต ทั้งอนาคต ขณะเมื่อพระพุทธเจ้ายังดำรงพระชนม์
อยู่ และเรื่องความไม่เลื่อมใสที่พระสงฆ์ปฏิบัติแม้ในอนาคต
เมื่อพระพุทธองค์ได้เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว คณะสงฆ์
ผู้รักษาพระพุทธศาสนาก็ต้องพิจารณาต่อไป เพื่อการรักษา
พระศาสนาให้ตั้งมั่นไม่เสื่อมสลายตามความจำเป็นแห่งยุคสมัย
เช่นเดียวกันเพราะพระพุทธองค์ทรงเห็นการฉีกและทรง
มอบความรับผิดชอบพระศาสนาไว้แก่พระสงฆ์แล้ว ซึ่งได้
ทรงวางหลักพิจารณาสำหรับอนาคตไว้ในมหาปเทศ ๔ คือ

๑. สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควร
แต่เข้ากันกับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่ง
นั้นไม่ควร

๒. สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควร
แต่เข้ากันกับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่ง
นั้นควร

๓. สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ว่าควร
แต่เข้ากันกับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่ง
นั้นไม่ควร

๔. สิ่งใดไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ว่าควร
แต่เข้ากันกับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่ง
นั้นควร

(วิ. มหาวรรค ๕/๓๐๕/๑๓๙-๑๔๐)

หลักข้างต้นนี้ใช้ได้กับการกำหนดข้อห้ามและ
ข้อปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ดังกล่าวข้างต้น เช่น
เดียวกับสิกขาบทในสมัยพุทธกาล ดังนั้น แม้พระปาฏิโมกข์
จะมี ๒๒๗ ข้อ แต่ว่าสิ่งที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติมีมากกว่านั้น
เช่น “ของเมา” เมื่อพิจารณาในสภาพสังคมปัจจุบันก็ต้อง
รวมยาเสพติดทุกประเภทไปด้วย ยิ่งนานวันสิ่งที่พระสงฆ์
ควรปฏิบัติในฐานะเป็นศีลก็ยิ่งมากขึ้น บางข้อที่ไม่ตรง
กับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ก็อาจไม่มีการปฏิบัติ แต่ถึง
กระนั้นก็ต้องทรงจำไว้เป็นหลักในการเทียบเคียงเมื่อสังคม
เปลี่ยนไป

ศีลเป็นเรื่องสำคัญที่พระสงฆ์จะต้องรักษา แม้
คฤหัสถ์ก็ยังมีศีลของคฤหัสถ์ พระสงฆ์ยังต้องมีศีลมากยิ่งขึ้น
กว่าคฤหัสถ์ และที่คฤหัสถ์กราบไหว้พระสงฆ์ก็ด้วยเหตุที่
เป็นผู้ทรงศีลยิ่งกว่า ดังนั้นแม้พระสงฆ์ที่เพิ่งบวชใหม่ บิดา
มารดา ครูอาจารย์ก็ต้องกราบไหว้ ทั้งๆ ที่ขณะนั้นท่านยัง
มิได้ศึกษาพระธรรมก็ตาม เพราะถือว่าท่านได้เป็นผู้ทรงศีล
ของพระสงฆ์แล้ว

ศีลที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นนั้นมีมากกว่า
๒๒๗ ข้อตามที่ได้กำหนดจำนวนตามหมวดหมู่ในพระ-
ปาฏิโมกข์เพราะศีลที่เป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ แต่เป็นเรื่อง
ไม่มาก อาจมีนอกเหนือจากนั้น ซึ่งพระสงฆ์ที่รักษาศีล
ย่อมรู้ได้เองว่าควรไม่ควร โดยไม่หาเหตุที่จะไม่ปฏิบัติสิ่ง
ที่ควร อีกทั้งศีลที่เป็นเรื่องที่ยังมิได้ทรงบัญญัติแต่อาจเกิด
ขึ้นในอนาคตหลังจากที่ทรงบัญญัติแล้วก็ได้ จึงปรากฏว่า
มีข้อความที่พระพุทธองค์ตรัสเรื่องศีลมีจำนวนต่างกับที่
ยึดถือกันตามพระปาฏิโมกข์คืออาจขาดหรือเกินไปจากที่
พระปาฏิโมกข์นับเช่น

สิกขาบทที่บัญญัติ ณ กรุงเวสาลี
มี ๑๐ สิกขาบท ณ กรุงราชคฤห์มี ๒๑
สิกขาบท ณ กรุงสาวัตถี รวมทั้งหมดมี ๒๔๔
สิกขาบท ณ เมืองอาฬวีมี ๖ สิกขาบท ณ
กรุงโกสัมพีนีมี ๘ สิกขาบท ณ แคว้นสักกะมี
๘ สิกขาบท ณ ภัคคชนบทมี ๓ สิกขาบท
(วิ. ปริวาร ๘/๓๓๕/๕๐๖)

สิกขาบทของภิกษุมาสู่อุเทศทุกวัน
อุโบสถ (ยกขึ้นสวดทุกวันอุโบสถ) รวม ๒๒๐
สิกขาบท

ของภิกษุณีมาสู่อุเทศทุกวันอุโบสถ
รวม ๓๐๔ สิกขาบท

สิกขาบทของภิกษุที่ไม่ทั่วไปกับ
ภิกษุณี มี ๔๖ สิกขาบท

สิกขาบทของภิกษุณีที่ไม่ทั่วไปกับ
ภิกษุมี ๑๓๐ สิกขาบท

สิกขาบทของทั้งสองฝ่ายที่ไม่ทั่วไป
รวม ๑๗๖ สิกขาบท

สิกขาบทของทั้งสองฝ่ายที่ศึกษาร่วม
กันมี ๑๗๔ สิกขาบท
(วิ. ปริวาร ๘/๓๓๘/๕๑๒)

สิกขาบทของภิกษุ ๒๒๐ สิกขาบท
มาสู่อุเทศทุกวันอุโบสถ เธอจงฟังสิกขาบท
เหล่านั้น ตามลำดับต่อไป

ปาราชิก ๔ สังฆาทิเสส ๑๓ อนียต ๒
นิสสัคคิยะ ๓๐ ขุททกะ ๔๒ ปาฏิเทสนิยะ ๔
เสขิยะ ๗๕

สิกขาบทของภิกษุรวม ๒๒๐
สิกขาบทเหล่านี้ มาสู่อุเทศทุกวันอุโบสถ
(วิ. ปริวาร ๘/๓๓๘/๕๑๒-๕๑๓)

สิกขาบทของภิกษุณี ๓๐๔ สิกขาบท
มาสู่อุเทศทุกวันอุโบสถ เธอจงฟังสิกขาบท
เหล่านั้น ตามลำดับต่อไป

ปาราชิก ๘ สังฆาทิเสส ๑๗ นิสสัค
คิยะ ๓๐ ขุททกะ ๑๖๖ ปาฏิเทสนิยะ ๘
เสขิยะ ๗๕

สิกขาบทของภิกษุณี ๓๐๔ สิกขาบท
มาสู่อุเทศทุกวันอุโบสถ
(วิ. ปริวาร ๘/๓๓๘/๕๑๓)

ศีลของพระสงฆ์จะมีมากหรือน้อยกว่า ๒๒๗ ข้อ
ก็ตามล้วนทำให้เกิดประโยชน์ ๑๐ อย่างดังที่พระพุทธองค์
ตรัสไว้ จึงไม่มีเหตุผลที่จะปฏิบัติย่อหย่อนไปกว่านั้น และ
ไม่มีเหตุผลที่ชัดเจนเป็นที่ยอมรับของทุกคนว่าข้อใดควร
เว้น ข้อใดไม่ควรเว้น หากศีลที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้
นั้นดีแล้ว ก็ควรรักษาไว้ให้ครบถ้วน แม้ในพระวินัยก็ปรากฏ
ข้อความว่าพระสงฆ์จะตัดศีลบางข้อออกจากพระปาฏิโมกข์
มีความเห็นไม่ตรงกัน ในที่สุดจึงมีความเห็นร่วมกันว่า ไม่ตัด
ข้อใดเลยจะดีกว่า

ในด้านสังคม ตั้งแต่สมัยพุทธกาลเป็นที่ปรากฏ
เรื่องราวในพระไตรปิฎกว่าพระภิกษุศากยบุตรมีวัตรปฏิบัติ
ที่น่าเลื่อมใส มีกิริยามารยาทเรียบร้อย แม้พระสารีบุตร
เมื่อครั้งยังเป็นพราหมณ์ เมื่อเห็นพระอัสสชิก็เลื่อมใสใน
ความสำรวมของท่านก่อนที่จะได้ฟังธรรม (วิ.มหารวรรค
๔/๖๐/๗๒-๗๓) สิกขาบทส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิริยามารยาท
การวางตัวซึ่งเป็นส่วนที่เป็นความงามของพระสงฆ์เป็น
ความสงบระงับที่ปรากฏออกมาภายนอก สอดคล้องกับ
การควบคุมกิเลสอาสวะภายในนั้นทำให้พระสงฆ์เป็นที่
สบายใจสบายตาแก่ผู้พบเห็น เป็นที่น่าเคารพเลื่อมใส
สมควรแก่การกราบไหว้

พุทธศาสนิกชนส่วนมากปรารถนาจะเห็นพระสงฆ์
ทรงศีลให้ครบถ้วน เป็นที่น่าเลื่อมใส เมื่อพระสงฆ์ทำผิด

พระวินัยหรือแสดงกิริยาอาการไม่งามต่างๆ สังคมจึงตำหนิ ในปัจจุบันแม้พระสงฆ์ยังรักษาศีล ๒๒๗ ข้อ ก็ยังเกิดเรื่องให้สังคมตำหนิวิพากษ์วิจารณ์อยู่เนืองๆ หากตัดทอนเหลือน้อยกว่านั้น สังคมก็ยิ่งมีความหวังน้อยลงว่าจะมีพระสงฆ์ที่ดีเช่นในอดีต และจะเป็นเหตุให้ติเตียนว่าเหตุที่พระสงฆ์ทำผิดมากขึ้นก็เพราะตัดทอนศีลลงหรือปรารภจะถือศีลน้อยลง ซึ่งเป็นเครื่องหมายว่ามี

ความดิ่งามที่ถือปฏิบัติน้อยลง ความนับถือพระสงฆ์และศาสนาก็จะน้อยลง เป็นการเพิ่มเหตุแห่งการวิพากษ์วิจารณ์พระศาสนาอย่างสำคัญ ในสมัยนี้พระศาสนา กำลังมีปัญหาในสายตาของสังคมอยู่มากพระสงฆ์ก็ยิ่งควรรักษาศีลให้มากยิ่งขึ้นทั้งเรื่องความเคร่งครัดในการปฏิบัติและความครบถ้วนตามจำนวน ๒๒๗ ข้อ

รายการอ้างอิง

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). ๒๕๕๐. **ศัพท์วิเคราะห์**. กรุงเทพฯ: วัดปากน้ำ. / Phra Thammakittiwong (Thongdi Suratecho). 2007. **Sap Wikhro**. Bangkok: Wat Paknam.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). ๒๕๕๔. **พระไตรปิฎกอยู่ที่นี้ : อยู่ที่ชวนกันไม่ประมาทในการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ทุนพิมพ์หนังสือวัดญาณเวศกวัน. / Phra Brahmaganaporn (P.A.Payutto). 2011. **Phra Traipidok Yu Thi Ni: Yu Thi Chuan Kan Mai Pramat nai Kan Sueksa**. Bangkok: Thun Phim Nang Sue Wat Yannawetsakawan.
- พระมหา ดร. สมลักษณ์ คนธสาโร และพระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์. ๒๕๕๗. **บทความเพื่อพุทธวณะ ศีลสิกขาบท ๑๕๐-๒๒๗ พุทธวณะ : รู้จำ รู้จริง รู้แจ้ง**. กรุงเทพฯ: ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์. / Phra Maha Dr. Somlak Khandhasaro and Phra Maha Uthen Panyaparithat. 2014. **Bot Khwam Phuea Buddhawachana Sin Sikkhabot 150-227 Buddhawachana: Ru Cham Ru Ching Ru Chaeng**. Bangkok: Prayun San Thai Kan Phim.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. / Mahachulalongkornrajavidyalaya. 1996. **Mahachulalongkornrajavidyalaya Thai Tipitaka**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๒-๒๕๓๔. **อรรถกถาภาษาบาลี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. / Mahachulalongkornrajavidyalaya. 1989-1991. **Pali Atthakatha**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. ๒๔๗๑. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร. / Mahamakutrajavidyalaya. 1928. **Siam Rat Pali Tipitaka**. Bangkok: Sophon Phiphat Thanakon.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. ๒๕๔๑. **บาลีไวยากรณ์ : วจิวิภาค ภาคที่ ๒ นาม และอภยศัพท์**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย. / Somdet Phra Maha Samana Chao Kromphraya Wachirayanwarorot. 1998. **Pali Grammar: Wachi Wiphak Phak Thi 2, Nam lae Apphyayasap**. Bangkok: Mahamakutrajavidyalaya.